

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ม.๕

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ศ.สุชาติ เถาทอง

นายสังคม ทองมี

นายธำรงค์ศักดิ์ อ่างเลิศฤทธิ์

ผู้ตรวจ

รศ. ดร.จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง

ผศ. ดร.วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย

ผศ. ดร.ชัยยศ วนิชวัฒนาวุฒิ

บรรณาธิการ

ศ. ดร.สมพร ฐรี

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-128-4

รหัสสินค้า ๓๕๑๕๐๐๗

อักษ
www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

แฟกซ์: บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามมิให้ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา แสพแจก จำลองมาจากต้นฉบับ หรือแปลเป็นรูปแบบอื่น
ในวิธีการต่าง ๆ ทุกวิธี ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และห้ามใช้หรือผลิตซ้ำส่วนใดส่วนหนึ่ง
เพื่อวัตถุประสงค์ในการฝึก พัฒนา เทคโนโลยีระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือระบบเทคโนโลยีอื่น ๆ

คำนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ รู้จักชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งย่อมจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพราะกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การจัดทำหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อให้สะดวกแก่การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชา จึงจัดทำหนังสือเรียนแยกเป็น ๓ เล่ม คือ หนังสือเรียนสาระทัศนศิลป์ ๑ เล่ม หนังสือเรียนสาระดนตรี ๑ เล่ม และหนังสือเรียนสาระนาฏศิลป์ ๑ เล่ม ซึ่งสถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม

สำหรับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๕ เล่มนี้ เนื้อหาสาระได้เรียบเรียงตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อสนององค์ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

นอกจากนี้ ยังนำเสนอเรื่องน่ารู้ต่าง ๆ อยู่ในกรอบ Art Corner และเกร็ดศิลป์ ตลอดจนเสนอแนะกิจกรรมศิลปะปฏิบัติและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การบรรลุตัวชี้วัดและบรรลุสมรรถนะสำคัญทั้ง ๕ ด้าน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากธรรมชาติของสาระทัศนศิลป์เน้นทักษะปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาสาระนี้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี จำเป็นที่ผู้เรียนพึงลงมือปฏิบัติจริง เพื่อจะได้มีทักษะฝีมือและความชำนาญ รวมทั้งต้องรู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากภูมิปัญญา ศิลปินที่กระจายอยู่ในแต่ละท้องถิ่นด้วย ก็จะช่วยให้ได้รับประสบการณ์มากขึ้น

คณะผู้เรียบเรียงคาดหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของสถานศึกษาทุกแห่ง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีทักษะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้

คณะผู้เรียบเรียง

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การบรรยายผลงานทางทัศนศิลป์

๑-๑๒

- ความสำคัญของการบรรยายผลงานทัศนศิลป์ ๒
- หลักของการบรรยายผลงานทัศนศิลป์ ๓
- ศัพท์ทางทัศนศิลป์สาขาประติมากรรม ๕
- ตัวอย่างการบรรยายผลงานประติมากรรม ๘

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

รูปแบบงานทัศนศิลป์ตะวันตก

๑๓-๓๖

- รูปแบบงานทัศนศิลป์ตะวันตก ๑๔
- เปรียบเทียบงานทัศนศิลป์รูปแบบตะวันออกและตะวันตก ๓๐
- อิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่มีต่องานทัศนศิลป์ในปัจจุบัน ๓๓

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

การแสดงออกทางทัศนศิลป์ของศิลปิน

๓๗-๕๖

- ศิลปินด้านทัศนศิลป์สาขาจิตรกรรม ๓๘
- ศิลปินด้านทัศนศิลป์สาขาสถาปัตยกรรม ๔๕
- ศิลปินด้านทัศนศิลป์สาขาสื่อผสม ๕๐

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

๕๗-๘๖

- การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ประเภทจิตรกรรม ๕๘
- การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ประเภทประติมากรรม ๗๗

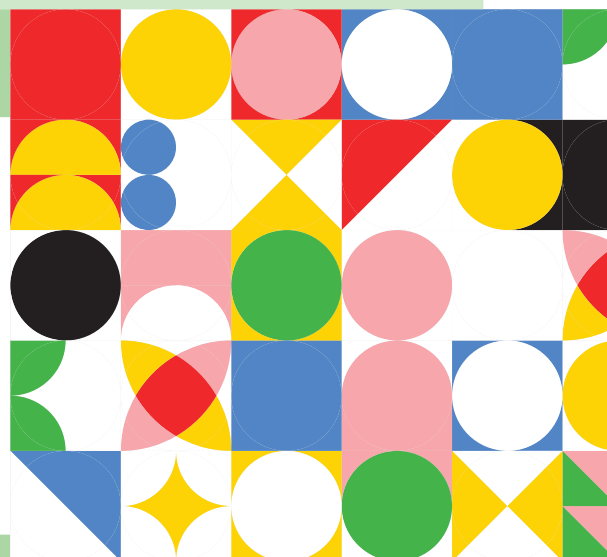
หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

การออกแบบงานทัศนศิลป์

๘๗-๑๐๘

- หลักการออกแบบงานทัศนศิลป์ด้วยเทคโนโลยี ๘๘
- หลักการออกแบบงานทัศนศิลป์ที่เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ ๙๙

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

เพิ่มสะสมผลงานทางทัศนศิลป์

๑๐๙-๑๒๒

- ความเป็นมาของเพิ่มสะสมผลงาน ๑๑๐
- เพิ่มสะสมผลงานทัศนศิลป์ ๑๑๑
- กระบวนการจัดทำเพิ่มสะสมผลงานทัศนศิลป์ ๑๑๕

อภิธานศัพท์
บรรณานุกรม

๑๒๓

๑๒๔

การบรรยาย ผลงานทางทัศนศิลป์

การศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ นอกจากจะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจจนสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานแล้ว ยังต้องมีการจัดการเรียนรู้ในด้านการวิจารณ์งานทัศนศิลป์อีกด้วย ซึ่งการวิจารณ์งานทัศนศิลป์มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานอย่างชัดเจน เป็นทฤษฎีสำคัญที่นำไปสู่ขั้นตอนของการตัดสินผลงานและประเมินคุณค่าของผลงานทัศนศิลป์ได้ ในหน่วยการเรียนรู้นี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถบรรยายผลงานทัศนศิลป์โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ประกอบการบรรยายไปด้วย ดังนั้น เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การใช้ทฤษฎีการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ จึงจำเป็นต้องศึกษาผลงานทัศนศิลป์ประเภทต่างๆ จนสามารถบรรยายสิ่งที่เห็นในผลงานได้ด้วยศัพท์ทางทัศนศิลป์โดยใช้คำเดียวกันได้ เนื่องจากผลงานในแต่ละสาขาล้วนประกอบด้วยการสร้างสรรค์ผ่านการใช้ทัศนธาตุและหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ตัวชี้วัด

มฐ. ศ ๑.๑ ม.๕-๖/๒

- บรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ศัพท์ทางทัศนศิลป์

๑. ความสำคัญของการบรรยายผลงานทัศนศิลป์

การบรรยาย มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า “อธิบายเรื่องให้ฟัง หรือเล่าเรื่อง” จากความหมายนี้ จึงกล่าวได้ว่า การบรรยาย เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการมองเห็น สังเกต และบันทึกสิ่งต่าง ๆ ที่พบในผลงานทั้งในส่วนที่เป็น ลักษณะเด่น รวมถึงรายละเอียดอื่น ๆ โดยพิจารณาว่ามีสิ่งใดอยู่ในผลงาน แล้วอธิบายให้รับรู้ โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ หรือสรุปความเห็นใด ๆ เห็นอะไรก็บรรยายอย่างนั้น เช่น มีรายละเอียด ไต่บ้าง มีคุณสมบัติเด่นอย่างไร เป็นการทำความเข้าใจในผลงานเบื้องต้น เพื่อให้รู้ว่าคืออะไร โดยใช้ภาษาในการบรรยายอย่างง่าย ประกอบกับศัพท์ทางทัศนศิลป์ การบรรยายมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นขั้นตอนแรกของการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ การบรรยายที่ดีจะนำไปสู่ขั้นวิเคราะห์ ขั้นตีความ และขั้นตัดสินประเมินค่าผลงานตามลำดับขั้นของทฤษฎีวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์

การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้นี้ มีเป้าหมายในการบรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของงาน ทัศนศิลป์ด้านประติมากรรม โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ ศัพท์ทางทัศนศิลป์ส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ ที่ใช้ในการบรรยายผลงานทัศนศิลป์ทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นผลงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม หรือภาพพิมพ์ เนื่องจากแต่ละสาขาประกอบด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่มีการใช้หลักของ ทัศนธาตุ หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับความสมดุล ความมีเอกภาพ และความกลมกลืน

การบรรยายผลงานทัศนศิลป์ ควรใช้ภาษาที่สื่อสารให้ผู้ฟังหรือผู้ชมได้รับรู้ถึงจุดประสงค์ของ การสร้างสรรค์ผลงาน และเนื้อหาของผลงานที่ถ่ายทอดจากศิลปิน รวมถึงการบรรยายอารมณ์ ทางทัศนศิลป์ที่เกิดขึ้น ผู้บรรยายควรฝึกทักษะด้านการสื่อสาร เพื่อสื่อความหมายที่สมบูรณ์

การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ และชัดเจนในการ บรรยายผลงานทัศนศิลป์ จะสามารถช่วยให้ผู้ฟังได้รับ ความรู้และความเพลิดเพลินอย่างเต็มที่

การใช้ภาษาไทยในการบรรยายบางครั้งอาจมี ข้อจำกัดในส่วนที่เกี่ยวกับความคิด รวมถึงรูปแบบ ของผลงานที่แสดงออกทางทัศนศิลป์ อีกทั้ง ในบางช่วงบางตอนเป็นการบรรยายถึงการ จัด องค์ประกอบศิลป์ รูปแบบผลงานประติมากรรม และภาพรวมของผลงานอันเป็นองค์ประกอบศิลป์ ที่เราสามารถรับรู้ได้จึงจำเป็นต้องมีศัพท์เฉพาะ ทางทัศนศิลป์มาใช้ประกอบการบรรยายเพื่อ ให้เกิดมโนภาพในการรับรู้และทำให้ผู้ชมเกิด สุนทริยภาพเป็นประการสำคัญ นอกเหนือจาก การได้รับข้อมูลเพียงอย่างเดียว

๒. หลักของการบรรยายผลงานทัศนศิลป์

การใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์เพื่อการบรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของผลงานในระดับขั้นนี้ จะเน้นที่ผลงานประติมากรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงาน และพิจารณาเนื้อหาของผลงาน ซึ่งการบรรยายจะชี้ให้เห็นถึงเบื้องหลังของการสร้างสรรค์ ผลงานว่า เกิดจากความคิดและเงื่อนไขใดในการสร้างสรรค์ผลงาน การบรรยายลักษณะนี้เป็นการ รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลที่ได้เห็น โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ในการบรรยาย ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลให้ผู้ฟังมีความเข้าใจในการทำงานของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั่นเอง

หลักในการบรรยายผลงานประติมากรรม สิ่งแรกที่ควรกล่าวถึง คือ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ผลงาน เช่น ชื่อของศิลปิน ปีที่สร้างสรรค์ ขนาดของผลงาน เทคนิควิธีการที่ใช้ในการสร้างสรรค์ จากนั้นจึงบรรยายลักษณะของผลงานตามที่ตาเห็น เช่น รูปร่าง รูปทรง สี สัน พื้นผิว และอธิบาย การจัดองค์ประกอบศิลป์ในผลงาน โดยมีจุดประสงค์เพื่อสื่อให้เห็นแนวคิดหลักและจุดประสงค์ของ การสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน นอกจากนี้ ในการบรรยายควรเลือกใช้คำง่าย ๆ ที่สื่อความหมาย ได้ชัดเจน โดยไม่ต้องอาศัยการตีความเพิ่มเติม

ผลงานประติมากรรมที่ศิลปินสร้างสรรค์โดยส่วนมากแบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบเหมือนจริง และรูปแบบนามธรรม ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธี การในการบรรยายที่แตกต่างกัน การบรรยาย ผลงานประติมากรรมที่มีรูปแบบเหมือนจริง ควรบรรยายรายละเอียดโดยระบุชื่อของสิ่งที่ เห็นในผลงานไว้ด้วย เนื่องจากเป็นผลงานที่ แสดงลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ไว้อย่างสมจริง และ ส่วนประกอบต่าง ๆ ในผลงานโดยส่วนมากเป็น สิ่งที่เคยพบเห็นและคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า สร้อยคอ รองเท้า ทำให้ง่ายต่อการ ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและรายละเอียดของ สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในผลงาน จึงเป็นสิ่งที่ สามารถทำความเข้าใจความหมายและแนวคิด ในการสร้างสรรค์ผลงานได้ง่าย เหมาะกับ ผู้เริ่มต้นฝึกฝนการบรรยายผลงานทัศนศิลป์

ส่วนการบรรยายผลงานประติมากรรม ที่มีรูปแบบนามธรรม จะบรรยายรายละเอียดโดย

ผลงานประติมากรรม “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” (ม.ป.ป.) ผลงานรูปแบบเหมือนจริงที่แสดงภาพศิลปิน พีระศรี แต่งกายด้วยเสื้อเชิ้ตแขนสั้น มือขวากำลังยกขึ้น และมือซ้ายถือกระดาษ

ระบุชื่อของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในผลงานได้ยาก เนื่องจากเป็นผลงานที่มีการตัดทอนและดัดแปลงลักษณะของสิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ ทำให้ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าสิ่งนั้นคือสิ่งใด เป็นการยากในการทำความเข้าใจผลงานจากเพียงแค่ชื่อผลงานหรือสิ่งปรากฏ จึงควรบรรยายผลงานตามสิ่งที่ตามองเห็น แล้วอธิบายกว้าง ๆ เกี่ยวกับทัศนธาตุและการจัดองค์ประกอบของผลงาน รวมถึงบรรยายรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์ผลงาน จะทำให้เข้าใจภาพรวมของผลงานรูปแบบนี้และเข้าใจความหมาย แนวคิด รวมถึงจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงานนี้ได้ยิ่งขึ้น

ประติมากรรม “Rubato” (ค.ศ. ๒๐๑๕) เป็นประติมากรรมรูปแบบนามธรรมที่แสดงให้เห็นความกลมกลืนของรูปร่างอิสระและพื้นที่ว่างภายในรูปร่าง

เกร็ดศิลป์

ประติมากรรมขี้ผึ้ง (Wax Sculpture)

มนุษย์รู้จักทำประติมากรรมขี้ผึ้งกันมาอย่างยาวนาน ประติมากรชาวอิตาลีสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) นิยมใช้ขี้ผึ้งเป็นแบบร่างก่อนนำไปขยายเป็นประติมากรรมชิ้นใหญ่ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ยุโรปมีการปั้นรูปเหมือนคนจริง ๆ ด้วยขี้ผึ้ง โดยเฉพาะในหมู่ศิลปินที่ทำงานกับนักกายวิภาคและนักสรีรวิทยา ต่อมาได้มีการพัฒนาการปั้นหุ่นเหมือน หรือเท่าคนจริง ซึ่งเรียกว่า “หุ่นขี้ผึ้ง” จนมีลักษณะเหมือนคนจริง ๆ ที่รู้จักกันมาก คือ หุ่นขี้ผึ้งของมารี ตูว์โซ (Marie Tussaud) สตรีชาวฝรั่งเศส ปัจจุบันจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งมาดามทุสโซ (Madame Tussauds) ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งพิพิธภัณฑ์นั้นนอกจากในประเทศอังกฤษแล้วยังมีสาขาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย

ประติมากรรมหุ่นขี้ผึ้งศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง มาดามทุสโซ กรุงเทพฯ

ขี้ผึ้งจากผึ้งหรือขี้ผึ้งสังเคราะห์ สามารถทำให้อ่อนตัวได้ด้วยการนวดขณะอุ่น ๆ กับไขสัตว์ น้ำมันพืช หรือน้ำมันอื่น ๆ เมื่อนวดจนนิ่มสามารถใช้ทำงานได้คล้ายดิน และเมื่อต้องการต่อเติมก็พอกด้วยขี้ผึ้งเปล่า เว้นแต่เครื่องมือที่ใช้ในขณะปั้นต้องลนไฟอ่อน ๆ เสียก่อน โครงหุ่นปั้นนิยมใช้ลวดทองแดงแทนลวดเหล็ก ซึ่งใช้เป็นโครงในการปั้นดิน เพราะทองแดงเป็นสื่อความร้อนที่ดีกว่า เมื่อใกล้เสร็จจึงลนด้วยไฟอ่อน ๆ ทั่วตัว เพื่อให้เนื้อขี้ผึ้งเข้ากันสนิท คนไทยรู้จักใช้ขี้ผึ้งในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมมานานแล้ว เช่น การปั้นรูปต่างๆ ในงานแห่เทียนพรรษา โดยประติมากรสมัยใหม่นิยมใช้สารสังเคราะห์ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงขี้ผึ้งในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม

๓. ศัพท์ทางทัศนศิลป์สาขาประติมากรรม

ศัพท์ทางทัศนศิลป์ส่วนใหญ่เป็นศัพท์ที่มีรากฐานมาจากภาษาอังกฤษ และมีการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยโดยราชบัณฑิตยสถาน และบางคำก็ถูกกำหนดขึ้นโดยศิลปินไทยผู้เขียนตำราทางทัศนศิลป์ ดังนั้น ศัพท์เฉพาะทางทัศนศิลป์จึงยังไม่แพร่หลายมากนัก และคำบางคำเป็นศัพท์เฉพาะทาง ซึ่งไม่ใช่คำที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน

ศัพท์ทางทัศนศิลป์ สาขาประติมากรรม ซึ่งผู้เรียนควรรู้ในระดับพื้นฐาน มีดังนี้

คำศัพท์	ความหมาย
๑. ประติมากรรมนูนต่ำ (Low Relief หรือ Bas-Relief)	รูปปั้นที่มีพื้นหลังรองรับและมีความนูนที่สูงขึ้นมาจากระดับพื้นหลังเพียงเล็กน้อย มองเห็นด้านหน้าได้เพียงด้านเดียว ตัวอย่างรูปปั้นนูนต่ำที่พบเห็นได้ทั่วไป เช่น เหรียญบาท เหรียญตรา เหรียญพระเครื่อง
๒. ประติมากรรมนูนสูง (High Relief)	รูปปั้นที่มีพื้นหลังรองรับและมีส่วนที่นูนสูงขึ้นมาจากพื้นหลังมากกว่ารูปปั้นนูนต่ำ หรือมีส่วนที่ยื่นนูนออกมาจากฉากหลังอย่างน้อยครึ่งส่วนของเส้นตัดตามขวางของรูปร่าง หรือสิ่งของนั้น ๆ ความนูนสูงของรูปปั้นนูนสูงจะแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการปั้น ตัวอย่างรูปปั้นนูนสูง เช่น รูปปั้นบริเวณฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย รูปประดับฝาผนังต่าง ๆ
๓. ประติมากรรมลอยตัว (Freestanding Sculpture หรือ Sculpture in the Round)	รูปปั้นที่สามารถมองเห็นได้ทุกด้านโดยรอบ ปกติจะมีฐานเพื่อให้ง่ายกับพื้นได้ พบเห็นได้ทั่วไปจากการสร้างอนุสาวรีย์และรูปเคารพต่าง ๆ โดยจะมีขนาดแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการปั้น เช่น พระบรมรูปทรงม้า รูปพระพิฆเนศ รูปปั้นศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี
๔. ประติมากรรมเคลื่อนไหว (Mobile Sculpture)	ผลงานประติมากรรมที่มีโครงสร้างบอบบาง จัดสมดุลด้วยเส้นลวดแข็งบาง ๆ ที่มีวัตถุรูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ ที่ออกแบบเชื่อมติดกับเส้นลวดเป็นเครื่องแขวนที่เคลื่อนไหวได้ด้วยกระแสลมเพียงเบา ๆ
๕. สื่อผสม (Mixed Media)	งานออกแบบทางทัศนศิลป์ที่ใช้ตั้งแต่ ๒ เทคนิค หรือ ๒ สื่อขึ้นไป โดยใช้วัสดุหลาย ๆ แบบ เช่น กระดาษ ไม้ โลหะ มาสร้างความผสมกลมกลืนผ่านการสร้างสรรค์

คำศัพท์	ความหมาย
๖. จังหวะ (Rhythm)	ความสัมพันธ์ของทัศนธาตุ เช่น เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ค่าสี ในลักษณะของการซ้ำกันสลับไปมา หรือลักษณะลื่นไหล เคลื่อนไหว ไม่ขาดระยะ จังหวะที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันจะช่วยเน้นให้เกิดความเด่นชัดมากขึ้น หรือจังหวะทางดนตรี คือ การซ้ำกันของเสียง ในช่วงเท่ากันหรือแตกต่างกัน จังหวะจะช่วยทำให้เกิดความรู้สึก หรือเกิดความพอใจทางสุนทรียภาพต่องานทัศนศิลป์
๗. ทัศนศิลป์ (Visual Art)	ศิลปะที่รับรู้ความงามได้ด้วยการมองเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์ และงานสร้างสรรค์อื่นๆ ที่รับรู้ได้ด้วยการมองเห็น
๘. ทัศนธาตุ (Visual Elements)	สิ่งที่เป็นปัจจัยของการมองเห็นเป็นส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นงานทัศนศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ค่าสี ที่ว่าง พื้นผิว และสี
๙. เส้น (Line)	จุดจำนวนมากที่นำมาเรียงติดต่อกันบนพื้นระนาบของทิศทาง จนสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นเส้น รวมถึงบ่งบอกว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นคด เส้นหยัก
๑๐. พื้นผิว (Texture)	ลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้ได้ด้วยการสัมผัส จับต้อง หรือเมื่อได้เห็น แล้วรู้สึกได้ว่าหยาบ ละเอียด มั่น เป็นรอย เป็นปุ่มขรุขระ
๑๑. รูปทรง (Form)	โครงสร้างทั้งหมดของวัตถุที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะ ๓ มิติ คือ มีทั้งส่วนกว้าง ส่วนยาว ส่วนลึก หรือส่วนหนา
๑๒. องค์ประกอบศิลป์ (Composition of Art)	วิชาหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างรูปทรงที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย เอกภาพ ความกลมกลืน ความสมดุล การเน้น ความขัดแย้ง การซ้ำ จังหวะ และสัดส่วน
๑๓. เอกภาพ (Unity)	สภาพที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสอดคล้องกลมกลืนกัน การประสานกัน หรือการจัดระเบียบของส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างผลรวมอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้
๑๔. ความกลมกลืน (Harmony)	ความประสานกันอย่างลงตัว น่าพอใจของทัศนธาตุ เช่น เส้น รูปทรง สี ขนาด ลักษณะพื้นผิว
๑๕. ความสมดุล (Balance)	สภาพของการถ่วงดุลกันของน้ำหนักทางทัศนธาตุที่ประกอบกันในผลงาน

คำศัพท์	ความหมาย
๑๖. การซ้ำ (Repetition)	การจัดวางหน่วยที่เหมือนกันตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไป อย่างมีแบบแผน เช่น การซ้ำของแนวเรื่อง รูปทรง จังหวะ
๑๗. การแสดงออก (Expression)	การทำให้ปรากฏทางด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ความหมาย ให้เป็นรูปแบบด้วยถ้อยคำ สัญลักษณ์ หรือผลงานทางทัศนศิลป์
๑๘. ความบันดาลใจ (Inspiration)	การกระตุ้นหรือผลักดันที่เกิดขึ้นในใจ ทำให้เกิดความคิดหรือการกระทำเชิงสร้างสรรค์ อาจเกิดขึ้นจากการกระตุ้นจากภายนอกหรือภายในใจเองก็ได้ หรืออาจเรียกว่า “ความตลใจ”
๑๙. ที่ว่างหรือช่องไฟ (Space)	ที่ว่างในบริบทที่ไม่ใช่รูปร่างหรือรูปทรงอาจอยู่รอบนอกหรือภายในรูปร่าง รูปทรง
๒๐. เนื้อหา (Content)	สิ่งที่แสดงออกในงานทัศนศิลป์ ความหมาย เนื้อหาสาระ
๒๑. การเน้นให้เด่น (Accent)	การทำเส้น สี ปริมาตร หรือคุณค่าอย่างอื่นในส่วนใดส่วนหนึ่งของศิลปกรรมให้เด่นชัดขึ้น เช่น รูปปั้นที่มีผิวพื้นราบเสมอกันไปหมด ดูไม่สวยเท่าที่ควร เพราะที่ผิวพื้นราบขาดค่าของแสง-เงา จึงต้องเพิ่มค่าแสง-เงาของผิว เพื่อเน้นให้เด่นขึ้น
๒๒. งานสมบูรณ์แบบ (Finish)	งานที่แสดงให้เห็นการใช้ทัศนธาตุและองค์ประกอบศิลป์อย่างเหมาะสม มีรายละเอียดของผลงานที่ครบถ้วน ซึ่งแตกต่างกับงานชั่วคราว หรืองานที่ทำอย่างหยาบ ๆ
๒๓. รูปทรงอิสระ (Free Form)	รูปร่างใด ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นโดยการสร้างสรรค์และเกิดจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะบิดเบี้ยว คดโค้ง และไม่ใช้รูปทรงเรขาคณิต
๒๔. รูปเห็นรอบตัว (Free-Standing)	คำที่ใช้บ่งบอกถึงลักษณะของงานประติมากรรมที่มองเห็นได้จากทุกด้าน เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ณ ลานพระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร
๒๕. สมมาตร (Symmetry)	ลักษณะขององค์ประกอบศิลป์ที่จัดในลักษณะแสดงส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น รูปทรง สี แสง-เงา ทั้งซ้ายซายและข้างขวาของแกนกลางให้เหมือนกัน

เมื่อนำคำศัพท์เหล่านี้มาใช้ประกอบการบรรยายผลงานประติมากรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในชั้นงานตามหลักการของการสร้างสรรค์ผลงาน และช่วยทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาทัศนศิลป์อีกด้วย

๔. ตัวอย่างการบรรยายผลงานประติมากรรม

ตัวอย่างที่ ๑

อาจารย์เขียน ยิ้มศิริ ได้สร้างสรรค์ผลงาน “ดินแดนแห่งความยิ้มแย้ม” ใน พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็น **ประติมากรรมแบบลอยตัว*** โดยใช้วัสดุสำริดในการสร้างผลงานแนวไทยประเพณี ศิลปินได้นำทัศนธาตุ คือ เส้น มาใช้ในการสร้างสรรคงานประติมากรรม เป็นกระบวนการถ่ายทอดภาพลักษณ์ตามธรรมชาติ คือ ลักษณะของหญิงสาวมาสู่ลักษณะการแสดงออกทางเส้นสายและรูปทรง

“ดินแดนแห่งความยิ้มแย้ม” (พ.ศ. ๒๕๔๓)
ผลงานของเขียน ยิ้มศิริ ประติมากรผู้มีชื่อเสียง
ในการปั้นแบบเหมือนจริง

รูปของหญิงสาวในเครื่องแต่งกายแนวไทยประเพณี มีลีลาท่วงท่าที่ศิลปินสื่อให้เห็นถึงความสุข ความเบิกบานใจ เป็น**เนื้อหาหลัก** ผลงานนี้จะให้ความรู้สึกรู้ว่า**รูปทรง**ประกอบไปด้วยเส้นโค้งที่มีความพลิ้วไหว อย่างลงตัว ให้ความ**สมดุลและกลมกลืน**ทั้งทิศทางและรูปทรง ทั้งนี้ รูปทรงของผลงานไม่ได้สร้างให้เกิดความขัดแย้งกับเส้นที่อ่อนช้อยของผลงาน แต่กลับช่วยส่งเสริมและประสานกลมกลืนกันเป็นอย่างดี แขนขวาและแขนซ้ายถ่วงดุลกันด้วยทิศทางและน้ำหนัก ซึ่งทั้งหมดอยู่บนฐานแท่นกลมรองรับ เป็นการ**จัดองค์ประกอบศิลป์**ที่ลงตัว ลักษณะ**พื้นผิว**มันเงาที่นำมาใช้งานให้ความรู้สึกอ่อนไหว สอดรับกับกิริยาที่มีความสลับไหลอย่างอิสระ แสดงให้เห็นว่าศิลปินแสดงออกโดยใช้ความอ่อนหวานของลักษณะเส้นที่แผ่อยู่ โดยคำนึงถึง**รูปทรงและท่าทาง**มากกว่าการแสดงลักษณะพื้นผิว

* ตัวอักษรสีดำนานา คือ คำศัพท์ทางทัศนศิลป์ที่นำมาใช้ในการบรรยาย

ตัวอย่างที่ ๒

อาจารย์นนทิวรรณ จันทะพะลิน ได้สร้างสรรค์ผลงาน “รูปแบบของปริมาตร” ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็น**ประติมากรรมแบบลอยตัว** โดยใช้วัสดุสำริดเป็น**รูปทรง**ที่แสดงปริมาตรและน้ำหนักอย่างมีพลัง มีรูปแบบที่ดัดแปลงจากรูปแบบธรรมชาติ คือ ใช้คนเป็นแบบและตัดทอนรายละเอียด โดยการใช้รูปทรงจำนวนมากมาประกอบกันให้เกิดผลงาน ทำให้เป็นมวลจนเกิดเป็นเอกภาพ ผลงานเน้นการแสดงให้เห็นพื้นผิวของวัสดุที่มีความมันวาวมีรูปที่แสดงความหมายตามจุดมุ่งหมายของศิลปิน หรือสื่อได้ตรงกันกับ**เนื้อหา**

“รูปแบบของปริมาตร” (Form Volume) (พ.ศ. ๒๕๑๘)
ผลงานของนนทิวรรณ จันทะพะลิน จัดเป็นผลงาน
ประเภทประติมากรรมลอยตัว

ทั้งปริมาตร มวล และรูปทรงไม่มีที่ว่างหรือช่องไฟ มีเพียงที่ว่างในบรรยากาศตามเส้นขอบของรูปทรง การไม่มีที่ว่างหรือช่องไฟภายในนั้น แสดงให้เห็นว่าปริมาตรมีความแน่นหนา แข็งแรง ท่าทางกอดรัดสื่อให้เห็นถึงความมั่นคง เป็น**ความกลมกลืน**ของรูปในเชิงเส้น รูปทรง และพื้นผิววัสดุที่รวมเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างลงตัว

การบรรยายผลงานทัศนศิลป์ โดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการพูดและการเขียน มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานทัศนศิลป์ให้แก่ตนเอง การบรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ เป็นสิ่งควรฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความเชี่ยวชาญ เนื่องจากช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ อีกทั้งยังเป็นการฝึกฝนทักษะการสังเกตและการใช้ภาษาในการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

ศิลปะแบบรูปทรงนิยม (Formalism)

เป็นศิลปะที่เน้นคุณค่าทางด้านการจัดวางองค์ประกอบและการใช้หลักการทางศิลปะ เพื่อให้ผลงานมีความเป็นเอกภาพ การวิจารณ์ผลงานแบบรูปทรงนิยมเป็นการวิเคราะห์คุณค่าของผลงานที่การจัดองค์ประกอบของรูปทรง ซึ่งหมายถึง การประสานกันขององค์ประกอบพื้นฐานต่างๆ ที่ปรากฏในผลงาน

“Hot Still-Scape for Six Colors-7th Avenue Style” (พ.ศ. ๒๔๘๓) ผลงานของสจวร์ต เดวิส (Stuart Davis) จัดเป็นผลงานศิลปะแบบรูปทรงนิยม (Formalism)

จุดเด่นของผลงานไม่ได้อยู่ที่การมีรูปแบบเรขาคณิต หรือนามธรรมเท่านั้น งานที่เป็นรูปแบบตามธรรมชาติ ก็เป็นได้ ในบางครั้งก็เป็นการจัดองค์ประกอบศิลป์ให้เหลือเพียงเส้นตรงแนวตั้ง แนวนอน มีสีพื้นฐานไม่กี่สี เช่น เหลือง น้ำเงิน แดง

นักวิจารณ์แนวรูปทรงนิยมจะค้นหาคุณค่าของงานจากความหมาย เทคนิควิธีการ วัสดุ และพิจารณาถึงที่รูปแบบการจัดองค์ประกอบศิลป์ว่า ดูแล้วเข้ากับ ความหมายและวัสดุที่ใช้หรือไม่ ดังนั้น หัวใจของการวิจารณ์แนวรูปทรงนิยมก็คือเอกภาพในความหลากหลาย (Unity in Variety) และเอกภาพที่กล่าวนี้ไม่ใช่เอกภาพทางวัสดุ แต่เป็นเอกภาพทางรูปทรง

ศิลปะแบบเลียนแบบนิยม (Imitationalism)

เป็นศิลปะที่เน้นคุณค่าเชิงพรรณนา รูปแบบที่ปรากฏให้เห็นจะมีความเหมือนจริง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผลงานนั้นดีหรือไม่ดี การวิจารณ์จะพิจารณาเรื่องของฝีมือและความถูกต้องตามที่เห็นเป็นสำคัญ โดยให้ความสนใจกับเนื้อหา เรื่องราว ความถูกต้อง และรายละเอียดของภาพ

หลักการเขียนภาพเกี่ยวกับทัศนียภาพวิทยา ทฤษฎีแสง-เงา กายวิภาค และองค์ประกอบศิลป์ จะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการประเมินคุณค่าของผลงานและเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าผลงานชิ้นใดมีความสมบูรณ์ตามแนวเลียนแบบนิยม

แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของพวกเลียนแบบนิยมเน้นที่การสื่อสารความหมายและการถ่ายทอดด้วยสื่อชนิดต่างๆ ตามความจริงที่ปรากฏในธรรมชาติ ศิลปินกลุ่มนี้จะเคารพเหตุผลและกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริงมากกว่าการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึก เน้นการสร้างงานจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นตามการเห็นจริง ๆ มากกว่าสิ่งที่เป็นการเพ้อฝัน

ศิลปะแบบอารมณ์นิยม (Emotionalism)

เป็นศิลปะที่เน้นคุณค่าของผลงานที่ศิลปินทางด้านการแสดงออกของความคิด อารมณ์ และความรู้สึกที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมา การวิจารณ์ผลงานประเภทนี้จะสนใจเรื่องการจัดภาพ ระบายสี หรือกฎเกณฑ์ นักวิจารณ์กลุ่มนี้ยอมรับงานศิลปะเด็ก ซึ่งไม่มีความชำนาญในการจัดภาพ เนื่องจากเด็กทำงานจากแรงกระตุ้นภายใน ไม่ใช้ทำแบบประติดประต่อย เสริมแต่ง หรือปรับปรุงเหมือนผู้ใหญ่ เด็กจะสนุกสนานกับการใช้สี การออกแบบ และการใช้จินตนาการอันไร้ขอบเขต ความคิดและอารมณ์ที่เด็กแสดงออกจะมีความน่าสนใจมากกว่า เทคนิควิธีการจัดภาพ นักวิจารณ์แนวอารมณ์นิยมมีความเห็นว่าองค์ประกอบและการจัดภาพเป็นเพียงสื่อทางความคิดและความรู้สึกบางอย่างเท่านั้น

นักวิจารณ์แนวนี้สนใจผลงานที่ศิลปินที่จะมีอิทธิพลกับการวิจารณ์ พวกเขาเห็นว่าผลงานที่ศิลปินควรสอดคล้องกับชีวิตก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องดูแล้วเหมือนไปหมดทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ บุคคล หรือเหตุการณ์ แต่ผลงานที่ศิลปินจะต้องเสนอความคิดและอารมณ์ที่มีความหมายแก่ผู้ชมโดยทันที ผลงานของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh) เป็นตัวอย่างของผลงานที่อธิบายความหมายของคำว่าอารมณ์นิยมได้ชัดเจนที่สุด ภาพเขียนของเขาเมื่อพิจารณาแล้วดูมีพลัง หนักแน่น สะท้อนอารมณ์ในขณะนั้นของศิลปินผ่านเทคนิคที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา

ผลงาน “ทุ่งกาเหมาทุ่งข้าวสาลี” (Wheatfield with Crows) (พ.ศ. ๒๔๓๓) ของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh) เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ผ่านการใช้เส้นและสีให้ความรู้สึกภายในที่มีพลัง

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ การคิด	✓ การสื่อสาร
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การแก้ปัญหา
	✓ การใช้เทคโนโลยี

ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังต่อไปนี้

- แบ่งกลุ่ม สืบค้นภาพและข้อมูลผลงานประติมากรรมรูปแบบเหมือนจริงและรูปแบบนามธรรมมาอย่างละ ๑ ชิ้น จากห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ในห้องเรียน พิพิธภัณฑ์ศิลปะ หรือพิพิธภัณฑ์ดิจิทัล
- แต่ละกลุ่มร่วมกันสังเกตลักษณะของผลงานที่เลือก เช่น รูปร่าง รูปทรง สี พื้นผิว จากนั้นช่วยกันเขียนบรรยายผลงานแต่ละชิ้น และร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความหมายหรือแนวคิดของผลงานนี้
- นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาบรรยายผลงานของกลุ่มตนเองหน้าชั้นเรียน โดยครูจัดกิจกรรมการนำเสนอด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ เช่น การจำลองการนำชมผลงานทัศนศิลป์ การได้วาดที่ การแสดงบทบาทสมมติ จากนั้นร่วมกันสรุปและเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างในการบรรยายผลงานประติมากรรมแต่ละรูปแบบ

สรุป สาระสำคัญ

การบรรยาย ผลงานทางทัศนศิลป์

การบรรยายผลงานทัศนศิลป์จะช่วยให้ผู้ชมเข้าใจผลงานทัศนศิลป์มากขึ้น
ในการบรรยายควร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ ประกอบกับการ ใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์

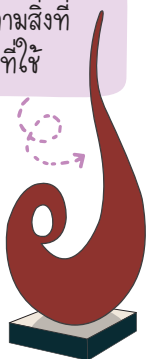
หลักการบรรยายผลงานทางทัศนศิลป์

การบรรยายผลงานประติมากรรม ควรปฏิบัติ ดังนี้

- ๑ บอกข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผลงาน
- ๒ บรรยายลักษณะของผลงานตามที่ตาเห็น
- ๓ อธิบายการจัดองค์ประกอบศิลป์ในผลงาน

ผลงานแบบนามธรรม ควรเน้น
การบรรยายลักษณะตามสิ่งที่
ตาเห็นและเท่าใดก็ได้

ผลงานแบบเหมือนจริงควรระบุชื่อและ
รายละเอียดของผลงานให้ชัดเจน

คำศัพท์ทางทัศนศิลป์

คำศัพท์เฉพาะทางทัศนศิลป์ เพื่อใช้สำหรับการพูดคุยเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์

